

Inhoud

INLEIDING – Een warme krijger	7
1 Een boek als laatste hoofdstuk	17
2 De vreemdsoortige planeet sport	21
3 Het wilde wielervesten	49
4 Het dopingspook	83
5 Mijn goeie vriend Lance	117
6 Een andere weg	141
7 Saddam en de maffia	177
8 Een toekomst voor de vijf ringen	209
9 Wereldregering van de sport	235
DANKWOORD	267

Inleiding

Een warme krijger

Medio 2014 vroeg Hein Verbruggen me of ik met hem een boek wilde schrijven. Zijn oorspronkelijke drijfveer was gramschap. Hij was de verdachtmakingen en beschuldigingen aan zijn adres beu, zei hij. De dopingbekentenissen van Lance Armstrong in januari 2013 hadden in de media een modderstroom losgemaakt waardoor ook hij werd meegesleurd. Hij werd afgeschilderd als het maatje van de Amerikaan, die hij in een paar dopingaffaires de hand boven het hoofd zou hebben gehouden. Er vielen woorden als ‘medeplichtigheid’, ‘corruptie’ en ‘semimaffia’.

Verbruggen was zich al die jaren ten volle bewust geweest van de dopingkanker in het wielrennen, maar had er al te weinig tegen ondernomen, zo luidde het. Zijn naam en faam, en die van de Internationale Wielervederbond (UCI), die hij had geleid van 1991 tot 2005, werden te grabbel gegoooid. ‘Dit kan ik niet over mijn kant laten gaan,’ fulmineerde Verbruggen. ‘Mijn integriteit is me heilig.’

Er volgden twee gesprekken. In het eerste legde Verbruggen het concept van zijn boek voor. Samen met enkele getrouwen zou hij de antidopingpolitiek van de UCI in het algemeen en zijn relatie met Lance Armstrong in het bijzonder uit de doeken doen. Hij wilde duidelijk maken dat geen enkele sportfederatie meer had gedaan in de strijd tegen doping dan de UCI, dat alle aantijgingen tegen zijn persoon klinkklare nonsens waren.

Ik wist niet of het een goed idee was om alleen maar in de verde-

diging te gaan. De sterren stonden bijzonder slecht. In 1998 was er de Festina-affaire geweest, daarna kwam de Armstrong-tsunami. Het was voor de buitenwereld overduidelijk: de wielersport was zo rot als een mispel. En het was één pot nat. Ook Verbruggen had boter op het hoofd. Dat moest wel. Had hij als marketeer niet gegrept de Angelsaksische perspectieven omarmd die Armstrong hem bood toen die zich na de doping-Tour van 1998 als de nieuwe wielersport-messias had aangemeld?

In zijn geldingsdrang de wielersport te mondialiseren had Verbruggen vast en zeker opportunistisch een en ander door de vingers gezien, positieve dopingtests onder de mat geveegd, van Armstrong zelfs giften ontvangen waarmee de armlastige UCI bijkomende testapparatuur kon kopen. Er gingen foto's van Verbruggen en Armstrong rond, zij aan zij, allebei hartelijk lachend. Twee handen op één buik. De beeldvorming was vernietigend.

Er is niets zo hopeloos als vechten tegen vooringenomenheid. Albert Einstein beweerde ooit dat het makkelijker is een atoom te verbrijzelen dan een vooroordeel. In een tweede gesprek probeerde ik dit Verbruggen duidelijk te maken. Door wild tekeer te gaan in een pure apologie zou hij alleen maar dieper in het onverbiddelijke drijfzand van de publieke opinie wegzakken. Wie de schijn tegen zich heeft, kan zich beter koest houden tot het stof is neergedaald. Perceptie is realiteit: Verbruggen kon erover meepraten.

Mijn voorstel af te wijken van een verweerschrift spoorde niet met het ongedurige karakter van Verbruggen, die zijn gram wilde halen. Maar hij was verstandig genoeg zijn impulsen te bedwingen, vooral toen ik aanvoerde dat het boek dat hij wilde alweer de nadruk zou leggen op het wielrennen als dopingsport bij uitstek. Was het niet beter het onderwerp van het boek te verbreden, het niet te beperken tot een strijd om het grote gelijk in het dopingdebat?

Verbruggen had over zoveel andere onderwerpen iets te vertellen. Hij was als bestuurder doorgedrongen tot de hoogste gremia van de sportwereld en groeide uit tot een van de invloedrijkste

sportleiders ooit. Als baas van de internationale wielersport had hij een revolutie doorgevoerd in de verkalkte wereld van de koers. Dat op zich was al een goed verhaal, gekenmerkt door visionaire recepten, ongebreidelde ambities, epische krachtmetingen, zoete overwinningen en bittere nederlagen.

De wielersport had zakenman Verbruggen binnengehaald als een vreemde eend in de bijt, die zich tot verbijstering van veel oude wielersportkroonlijken ontpopte tot een hond in het kegelspel. In dat spel op het schaakbord van de sportpolitiek toonde Verbruggen zich al gauw een meester. Hij was doelgericht, daadkrachtig, dominant, volgens sommigen autocratisch, vol onbegrip voor hen die zijn standpunten niet begrepen. Maar hij was wel een aimabele autocraat, met een fundamentele interesse in hoe de menselijke geest en cultuur in elkaar zaten. Hij was heel erg aanwezig, betrokken, mensgericht, een uitstekend netwerker die de term ‘telefoonmanagement’ een nieuwe inhoud gaf.

Hij toverde de lege schelp van de UCI, die in 1991 amper vijf mensen in dienst had, om tot een belangrijke, gerespecteerde en mondiale sportbond met meer dan honderd medewerkers, die vanuit het fraaie Centre Mondial du Cyclisme in het Zwitserse Aigle de wielersport bestuurde. Zelf zei hij daarover: ‘De wielersport was honderd jaar lang een frituur. Ik heb er een restaurant van gemaakt.’

De ster van Verbruggen bleef rijzen aan het firmament van het internationale sportbeleid. Hij werd voorzitter van SportAccord, de koepelvereniging van mondiale sportbonden, en topman bij het Internationaal Olympisch Comité, waarbij hij onder meer verantwoordelijk werd voor de organisatie van de Spelen van Peking in 2008. Naar eigen zeggen het hoogtepunt van zijn carrière. Wie wees op de schendingen van de mensenrechten in China, kreeg van Verbruggen de volle laag. De Spelen dienden er juist voor om dergelijke regimes mee te sleuren in de – westerse – vaart der volkeren.

Op den duur kende Verbruggen het reilen en zeilen van de hoogste internationale sportorganen beter dan wie ook. Kon hij daar geen boekje over opendoen, hoe het er in die aparte wereld van sportbo's aan toeging? 'Ik wil geen biografie,' zei Verbruggen. 'Geen pure memoires. Het moet gaan over de sport, haar betekenis, haar maatschappelijke functie, de manier waarop deze wichtigste Nebensache der Welt wordt bestuurd of tenminste zou moeten worden bestuurd. Daar wil ik inderdaad wel het een en ander over kwijt.'

Tijdens onze gesprekken zong Verbruggen uitgebreid de lof over de sport en haar aparte plaats en rol in onze wankelende maatschappij. Maar hij maakte meteen de analyse van het sportbeleid. En die was niet mals. Hij legde de vinger op talrijke wonden en kondigde eind 2014 de crises aan waarin onder meer de satrapen van de wereldvoetbalbond en de internationale atletiekfederatie iets later zouden worden meegesleurd.

Hij betoogde dat de structuur en werking van de monopolistische sportbonden niet meer was aangepast aan de zeden en inzichten van de moderne tijd. Hij wees naar het amateurisme, de vriendjespolitiek, de normvervaging, de zelfvoldaanheid en de latente tot pertinente corruptie die de internationale bonden kenmerkten. En hij hekelde vooral het totale gebrek aan visie en professionalisme bij zijn collega-sportbestuurders.

De sport werd naar zijn mening geconfronteerd met twee grote gevaren: geld en bedrog. In die volgorde. Sport was een miljardenbusiness geworden waarin gigantisme en commercialisering steeds meer de boventoon voerden en daarmee haar waardenstelsel ondergroeven. Verbruggen kon het niet genoeg herhalen: 'De sport moet, net zoals cultuur, de maatschappij een beetje beter maken.' Deze mantra belichaamde zijn missie, was de motor van zijn passie.

Zijn geldingsdrang en gedrevenheid brachten hem in de problemen toen hij met andere sterke karakters in de clinch lag. Zijn ProTour-project moest de kers op de taart van zijn carrière als UCI-leider wor-

den, maar bij de invoering ervan botste hij frontaal met Tour-baas Patrice Clerc, die hij van woordbreuk beschuldigde. Het geschil groeide uit tot een persoonlijke vete, die de wielersport in een crisis stortte en haar dreigde te verstikken. De Tour-bazen hielden vast aan hun alles dominerende marktleiderschap, Verbruggen daarentegen wilde de historisch gegroeide macht van de wedstrijdorganisatoren beknotten en zijn UCI een grotere stem in het kapittel geven.

Dick Pound, lange tijd voorzitter van het Wereld Anti-Dopingagentschap wada, was zijn tweede zwarte beest. Verbruggen verweet 'sheriff' Pound een puur repressieve en daarom inefficiënte aanpak van het dopingprobleem, waarbij vooral de wielersport het moest ontgelden. Deze discriminatie maakte Verbruggen dol, vooral omdat hij er een wraakoefening van Pound in zag nadat hij hem niet had gesteund bij de voorzittersverkiezingen van het Internationaal Olympisch Comité in 2001, toen Jacques Rogge, een vriend van Verbruggen, werd verkozen.

In zijn impulsieve strijd tegen de media, tegen de Tour-bazen, tegen het wada, liet Verbruggen zich op den duur te veel meeslepen door zijn zendingsdrang, door zijn aandrift een levensmissie te volbrengen. Alles wat hem daarbij in de weg lag, wilde hij, zo vlug mogelijk en met grote ongedurigheid, opruimen.

Ook het spook van de doping was hem voortdurend een blok aan het been. Het was een ongenode olifant in de wielerkamer, waar naar zijn mening al te veel aandacht aan werd besteed. En hij hamerde erop dat de wielersport niet het monopolie bezat op dat beest. Hij probeerde de dopingproblematiek te relativeren door haar in een bredere context te plaatsen. Hij haatte de voorstelling van de sport als een eiland van maagdelijkheid midden in een maatschappelijke oceaan van verderf. De neiging tot bedrog zat nu eenmaal ingebakken bij de mens. Ook en vooral bij de sportende mens, als die uitzicht kreeg op eeuwige roem en een smak geld.

Hij werd gek van de toenemende fixatie op het dopingprobleem, zeker in het wielrennen, dat in zijn ogen werd gediscrimineerd te-

genover andere sporten waar het spook even nadrukkelijk aanwezig was. De assepoester aller sporten was het slachtoffer geworden van haar eigen goede bedoelingen, zei hij. Hoe meer controles, hoe meer positieve gevallen, hoe meer imagoschade. Terwijl andere bonden de andere kant opkeken, zag hij tot zijn verbijstering hoe de wielersport, die de braafste van de klas had willen zijn, tot het kneusje ervan werd gereduceerd.

In het dopingdebat verweet Verbruggen de media sensatiezucht, gebrek aan nuance, scoringsdrang. Toen ook hij, zeker in het zog van de Armstrong-affaire, onder vuur kwam te liggen, werd de krijger in hem wakker. Het rapport dat de Cycling Independant Reform Commission (CIRC) in maart 2015 in opdracht van de nieuwe machthebbers van de UCI vrijgaf, was de druppel die de emmer van zijn toorn liet overlopen. Hij was in zijn eer gekrenkt. ‘Een ontzettend duur kanon waarmee men op een mug wil schieten,’ zei hij omtrent de CIRC-zet. ‘En er is niet eens een mug. Dit is een afrekening, een pure karaktermoord. Het rapport staat bol van de halve waarheden, het negeert het recht op zelfverdediging, barst van de valse beschuldigingen.’

Verbruggen stak zoveel tijd in zijn verdediging tegen de CIRC-conclusies dat hij ons boekproject even liet rusten. Hij ontwikkelde een website (www.verbruggen.ch) waarop hij nauwgezet, punt voor punt, het rapport van de CIRC weerlegde. De blog werd een boek op zich.

Vooraf de poging om hem zijn titel als erevoorzitter van de UCI af te pakken, vond hij een stoot onder de gordel. Intussen zijn de nieuwe machthebbers in wielerland daarvan teruggekeerd, ook omdat het CIRC-rapport duidelijk aangaf dat onder zijn bewind geen bewijzen werden gevonden van corruptie of van door hem afgedekte dopingtests. Integendeel: de door hem tot in den treure opgeworpen stelling dat geen enkele sportbond meer deed in de strijd tegen doping dan de UCI, werd door de CIRC bevestigd.

Ik leerde Hein Verbruggen kennen in de jaren tachtig van vorige eeuw, toen hij zijn opgang op de ladder van de internationale wielerbond inzette en ik wielersjournalist was. Ik heb het altijd goed met hem kunnen vinden. Ik hield van zijn rebelse stijl, zijn durf, zijn wilde drang naar hervorming en vooruitgang. Hij was inderdaad een krijger, maar wel een warme krijger, bovendien met aardig wat Vlaams-Bourgondische inslag. Hij pakte je in met een stevige handdruk, een forse schouderklop of een uitbundige lach. Om je vervolgens te trakteren op een nuchtere analyse of een met vuur beleden stelling. Hij kon op een onderwerp blijven hameren tot zijn gesprekspartner geen andere mogelijkheid meer restte dan het met hem eens te zijn.

Verbruggen gruwde van middelmaat, verdroeg het niet dat hij vooropliep en steeds achterom moest kijken om te zien waar de rest bleef. Hij stoelde zijn energieke rusteloosheid op discipline, eergevoel en een soort ouderwets idealisme, waarin hij zich soms vergaloppeerde. Zo kreeg ook hij op het einde van zijn bestuurderscarrière last van het gekende zonnekoning-syndroom. Zijn mondialiseringsplannen voor de wielersport waren puik, maar hij gaf ze de tijd niet om ze te laten rijpen. De rest van het wielerbestel kon hem, alweer, niet volgen, en dat maakte hem kregelig. Het is het lot van de visionair: hij wordt niet steeds begrepen door zijn tijd. Maar was hij zijn tijd niet vooruit, dan zou hij geen visionair zijn.

Bij de voorbereiding op het boek leerde ik Verbruggen ook privé beter kennen. Hij had een onstilbare honger naar kennis over mens en cultuur, bezat de bijna religieuze dwang iets te doen met het leven. Toen ik hem vertelde dat ik weer was begonnen met pianoles, werd hij helemaal week. 'Een instrument bespelen, muziek maken: dat moet het mooiste zijn wat er bestaat. Daar had ik mijn hele carrière voor willen inruilen.'

Het boek kwam dus met horten en stoten tot stand. We moesten elkaar in tijd en ruimte zien te vinden, en deze twee grootheden la-

ten zich niet gemakkelijk kneden. Verbruggen bleek altijd ergens onderweg, altijd bezig. We hadden een vijftiental gesprekken, op vier, vijf verschillende plaatsen, soms ook via Skype of telefonisch. Was Verbruggen eenmaal begonnen, dan was er geen houden meer aan. Hij kon op een been kauwen tot het helemaal was afgekloven, sprong soms van de hak op de tak, hernam in gesprek 7 een thema uit gesprek 3 dat hij dan afrondde in gesprek 14.

Hij bombardeerde me niet alleen verbaal, maar sneeuwde me ook onder in een lawine van knipsels, websites, mails, brieven, boeken en rapporten, waar ik ‘ongetwijfeld iets mee kon doen’. De opzet van het boek werd ook enkele keren opnieuw bekeken: ‘Zouden we er niet een geschiedenis van de sport van kunnen maken?’ Of: ‘Moeten we er niet een hoofdstukje over vrouwenwielrennen, mountainbike, bmx, veldrijden, ... aan toevoegen, want daar heb ik ook een en ander over te vertellen.’ Het viel niet mee uit deze kolkende massa aan informatie iets te distilleren dat leek op een boek, dat per definitie van voren naar achteren wordt gelezen en dus aan enige structuurwetten en interne logica is onderworpen.

Toen hij volop bezig was zijn verdediging tegen het circ-rapport op schrift te zetten, werd bij Verbruggen medio 2015 leukemie vastgesteld. Hij werd plots geconfronteerd met iets waarmee hij in zijn niet-aflatende dadendrang nooit rekening had gehouden: eindigheid. Het besef werkte bij hem als een katalysator. Dat boek waar we aan begonnen waren, moest nu maar eens klaargemaakt worden. Met de voor hem kenmerkende strijdvaardigheid ging hij de nieuwe vijand in zijn lichaam te lijf.

Het existentiële gevecht, met zijn talloze onderzoeken, slopen-de chemokuren en bergen medicaties, bestempelde hij als een antiterrorismecampagne. Het leek de goede kant op te gaan, tot bleek dat een beenmergtransplantatie, waarover hij altijd zijn twijfels had uitgedrukt, nog de enige uitweg op herstel bood. Maar die kon niet worden ingeslagen, omdat het met zijn bloedwaarden plots steil bergafwaarts ging.

Op 16 mei 2017 bezorgde hij me volgende mail: ‘Ik schrijfje vanaf het ziekenhuis in Leuven en om maar meteen ter zake te komen: het gaat niet zoals gewenst. De uitslagen na de derde chemo toonden een stijging aan van de ziekte en de transplant is daarmee op dit ogenblik niet uitvoerbaar. De artsen kijken nog naar een of twee alternatieven, maar ik weet niet of dat meer uit verplichting is dan uit overtuiging. Ik zit dus meer dan ooit gevangen tussen hoop en vrees. Maar dat is nu eenmaal eigen aan kanker. Het zou dus wel eens zo kunnen zijn dat we beter niet te lang wachten met het boek.’

Ik stuurde Verbruggen de ruwe versie van de eerste drie hoofdstukken toe en hij zag dat het goed was: ‘Vlot geschreven en constant “spannend”,’ schreef hij. ‘Ik zal aan wat correctiewerk beginnen en schrijf jij maar lekker door.’ De correcties kwamen niet, de andere hoofdstukken kreeg Verbruggen niet meer te zien. Want zijn toestand ging pijlsnel achteruit.

Op 14 juni verwisselde hij het tijdelijke voor het eeuwige, een week later, op zijn 76ste verjaardag, werd hij ten grave gedragen.

Dit boek is zijn testament.

Brugge, januari 2018

Rik Vanwalleghem